

Juridiske feilgrep av anklagemyndighe- ten i Trotsky-saken.

Av dr. juris Hermann Harris Aall.

POLITI, anklagemyndighet og domstoler er statens vakthold overfor rettsstridige angrep. Deres oppgave er å beskytte folkets lov og rett, og å gripe inn med kraft og raskhet i forhold til de verdier som er angrepet, men la småtterier ligge. — I anledning av at fem unge menn har søkt å skaffe klarhet over Trotskys forhold til de forpliktelser, han har overtrådt for adgang til å opholde sig her, har anklagemyndigheten skynt sig over forventning og siktet de fem for en rekke forbrytelser — mot straffeloven § 147 III, § 183 II, § 129 og der antydes flere.

Siktelsen etter disse §§ er et juridisk feilgrep i flere henseender.

I alle de nevnte tilfelle er betingelsen for straff, at der er handlet i rettsstridig hensikt. Straffeloven er hverken til for å straffe rettmessige hensikter eller for å beskytte forbrytere. Den er til for å opprettholde landets lov og rett.

INNENFOR ETHVERT lands lov og rett er der igjen en prinsipiell og avgjørende forskjell mellom bestemmelser som sikter på materielle verdier og på formelle ordninger. Den foreligger både i den civile og den strafferettslige lovgivning. Mest omfattende uttrykk for denne forskjell har man vistnok i straffelovens §§ 47, 48 og 387.

De omhandler de tilfeller, at rettsordenen trues av noen fare idet dens regelmessige beskyttere av noen grunn ikke optrer, og de slår fast, at enhver norsk borger er berettiget til å opetre på vår rettsordens vegne, når der ellers vil være risiko for alvorligere krenkelser av den. Er det en høi verdi som trues og borgeren kunde avverge ulykken uten å utsette sig for «særlig fare eller opofrelse», blir det endog en forbrydelse av ham å undlate å opetre. Og hvis han må utsette sig for en sådan særlig fare eller opofrelse ved å gripe inn, er det dobbelt fortjenstfullt av ham å gjøre det. Det gjelder selv sagt også om faren for ham selv består i, at han må regne med risikoen av å miste

des av dem, som var nærmest til å håndheve retten, men har undlatt det.

Hvor der slik opstår kollisjon mellom bestemmelser om materielle verdier og den formelle hevdelse av den, er det alltid de reelle hensyn, som bør gå forut for de formelle: Drakten er ikke av høyere verdi enn det legeme, som den skal tjene.

En privatmann har således plikt til å opetre i viktigere anledninger på sitt lands rettsordens vegne, og han har alltid rett til det, hvis en rettskrenkelse ellers vilde inntre. Civilretten har et selvstendig begrep for slik handlemåte, — negotiorum gestio.

DET SOM FORELIGGER nu og her er følgende kjennskjæringer: De vedkommende fem unge menn har fått den opfatning, at der er begått forbrydelser og forberedes nye, og de tar på sig å undersøke om deres formodning er riktig. Av hvilke grunner de har fått den tro, og med hvilken rett de har følt sig opfordret til å gripe inn, er foreløbig likeyldig. Det som først skal slås fast er dette, at de har handlet ikke i rettsstridig hensikt, men i den tro, at det gjaldt å gripe inn mot en forbrydelse. Og påtalemyndigheten er ikke i ringeste tvil om dette. Rettsordenens stilling til disse unge menn er altså ikke, at man her har for sig noen landsfarlige personer, som det gjelder å stanse hurtigst, og at man må sikre sig bevisene mot dem ilsmot. De er ikke revolusjonære komplottmakere, som forbedrer høiforrederske oprør i landet og landsforrederske utlevering av vår selvstendighet som nasjon til noen overmæktig rovmakt. Anklagemyndigheten har ikke grunn til å frykte, at vårt lands helligere verdier skulde trues av de fem. Hvis denne myndighet skulde komme til å tenke på en sådan fare, må den rette sin oppmerksomhet annet steds hen. Dens opptreden mot de fem kan da bare forklares ved, at den må ha oversett, at de straffelovsbestemmelser, som den henviser til, overhodet ikke vedkommer saken på dens nuværende trin.

Alle disse bestemmelser sikter nemlig først å ramme den forbrydelse, at noen benytter sig av en uhjemlet myndighet eller falske legittimasjoner i den hensikt å opnå en rettsstridig fordel. Dernæst, som en fjern mulighet, at noen anmaser sig myndighet til å hevde lov og rett, uten at der foreligger gyldig grunn til det.

Men bestemmelsene tar ikke et

sieblikk sikte på å ramme den handling, at noen med gode grunner søker å avsløre en forbrydelse. De sikter heller ikke på å beskytte en forbrydelse mot å avsløres.

De uttalelser som er fremkommet fra anklagemyndigheten om hvilke straffer der kan komme til anvendelse overfor disse fem, er derfor så misvisende fra helt juridisk synspunkt, at de er kompromitterende for sine hjemmelsmenn.

OVERFOR DEN FORVIRRING i dettsopfatningen som disse siktelsel har voldt, er det nødvendig å minne om følgende:

Hvis der foreligger en forbrytelse, som en lovlydig borger har grunn til å søke å få avslørt, har han også de rettigheter som følger med den oppgave å verne retten — altså rett til å benytte de samme midler som rettsordenen selv til å gjennomføre avsløringen. Det beror på, om «omstendighetene berettiget ham til å anse den fare, det gjelder, som særdeles betydelig forhold til den skade, som kunde forvoldes ved hans handling». Det sier straffeloven § 47. Der er ikke ringeste tvil om, at en lovlydig borger har rett til herunder også å narre «bedrage» forbryteren. Den middelalderske lære, at man ikke skylder fanden hensyn, «pia frans», — det rettmessige bedrag, «hvit løgn», har livet bruk for. En rettsdogmatikk, som vil løse livets konflikter ved å tillegge en formalistisk jus absolutt gyldig-

(Forts. side. 6.)

Juridiske feilgrep - -

(Forts. fra side 3.)

het er ikke bedre enn en absolutt teologisk dogmatikk med inkvisisjon som konsekvens: Den fører over i groveste urett, når den mener å hevde den høyeste rett.

DE OMTALTE STRAFFEBUD sikter på å beskytte samfundets rettsorden mot misbruk i forbrytersk hensikt og mot utjenlige representanter. Men bestemmelsene har ikke sin grunn i sig selv, de er ikke prinsipper, baer regler, ikke absolutte, men relative.

Den siktelse mot de fem, som anklagemyndigheten har gjort sig skyldig i, kan derfor ikke under noen omstendighet avgjøres før to andre spørsmål er undersøkt og avgjort på rettslig bindende måte, nemlig

1. Om de fem har hatt rett i sin mistanke om, at der forelå en forbrytersk virksomhet fra Trotskys side, og
2. om de fem har hatt rett i den antagelse, at der ikke fra politiets side blev øvet skyldig kontroll over denne virksomhet.

Hvis en sådan antagelse er riktig, melder sig nemlig også det spørsmål, om de fem ikke har hatt rett til å foreta sine undersøkelser som ledd i enhver normanns rett til å kreve sin rettsorden opprettholdt, en nødverge aksjon i anledning av en ukontrollert forbrytersk virksomhet. De vennskapsbånd, som notorisk gikk mellom innflytelsesrike personer i det parti, som har kommandoen over regjeringen, og verdens mest fanatiske revolusjonsdemon, vil være nok til å forklare, at de fem har funnet det sikrere å ta saken i sin egen hånd enn å fornye de mange spilte oppfordringer til myndighetene om å undersøke forholdet.

Og når de to spørsmål om Trotskys muligens forbryterske virksomhet og våre myndigheters muligens forbryterske undlatelse er undersøkt og domfalt i dem, har anklagemyndigheten den selvfølgeligste plikt til å innstille hele sin aksjon.

EFTER STRAFFEPROSESSLOVENS § 85 har myndighetene adgang til å frafalle anklage, når offentlige hensyn ikke krever straffefølgning. Og ved bedømmelsen av det spørsmål om offentlige hensyn krever sådan følgning, skal der tas i betraktning, om hvad beveggrunnen «drivfjæren» har vært i den straffbare handling, videre den skyldiges karakter og van-

del, handlingens ytre omstendigheter. (Straffeloven, §§ 52 og 33). «Beveggrunnen», «drivfjæren» til de fems handling, deres karakter og de «ytre omstendigheter» her er å finne i den fedrelandskjerlighed, det krav på vårt folks selvstendighet og frihet, som de fra barneår har vært vennet til som en helligdom, og som de blir opøvet ved krigstjeneste til å verne med sitt liv. De ser, at der målbevisst og metodisk arbeides på å fremkalle revolusjon og borgerkrig med sikte på en verdenserobring fra en rovmakt altfor nær vårt land. De kjenner til, at hovedlederen for denne plan, har ophold i selve deres eget hjemland og ukontrollert virker på en måte, som tyder uhyggelig på, at han arbeider for sitt revolusjonære mål også mot deres fedreland. De kjenner også til hans intimt vennskapelige forhold til revolusjonære kretser i deres hjemland. De kjenner overensstemmelsen mellom hans og disse kretsers mål. Så anser disse unge menn det for å være en sak som angår dem, hvis der forberedes planer her, som kan lede til en krig, de skal delta i. Og de har rett i sin oppfatning. De er ikke «farlig for den offentlige sikkerhet». Faren for Norges sikkerhet kommer fra annen kant. Etter Trotskys egne ord i aug.nr. av «La Lutte Ouvrière», begynner det å bli noe av en forbrytelse mot vårt folk å lukke øinene for Trotskys revolusjonære intriger her. Jfr. «Berlingske Tidende» 12. august.

DET ER IMIDLERTID en annen side ved anklagemyndighetens aksjon, som kaller på oppmerksomheten.

Den kunde ha spart sig hele siktelsen, hvis den hadde overveiet de rettshensyn som her må bli avgjørende. Men den går endog videre og meddeler, at den har under overveieelse å utvide siktelsen til tyveri. Hvorfor den meddeler dette er uklart. Det var ikke nødvendig for å foreta utvidelsen senere. At den forteller det kunde se ut som utslag av en kriminalistisk jaktglede ved å kunne utrede en formentlig forbrytelse fra alle sider. En sådan forklaring er imidlertid så usympatisk, at den må oppgis. — Meddelelsen kunde også ha sin grunn i et ønske hos anklagerne om å vise sine overordnede, hvor ivrig og energisk man gikk løs på synderne. Og i øieblikket er det ikke noen tvil om, at de overordnede vilde sette pris på en sådan iver og energi. Men heller ikke en sådan forklaring er meget tiltalende. Den skånsomste forklaring blir den, at anklagemyndighetene er så vennet til sine paragrafstudier ved enhver sak, at de er blitt hengende som inkvisisjonsnens fromme dommere ved for-

melle sider av saken og har skjøvet det reelle grunnlag til side.

Helt uttømmende er denne forklaring neppe. Etter advokat J. B. Hjorts oplysning har opdagelseschefen i Oslo her optrådt på en måte, som på flere punkter er betenkelig: Han lar advokaten, som er de fems forsvarer, tro, at noe rettsforhør over dem ikke vil bli foretatt lørdag (8. august) og, at advokaten derfor kan reise ubekymret for saken. — Deretter kalles de fem til forhør uten forsvarer, hvad de har lovens krav på å få og forlanger. Det nektes dem under trussel om, øt de i så fall vil bli tatt i fengslig forklaring. Under forhøret oppfordres de av selve påtalemyndigheten til å begå en forbrytelse, — å gjøre innbrudd for å skaffe dokumenter, som er opbevart utenfor deres besiddelse, men som påtalemyndigheten ønsker å få tak i.

DET ER EN REKKE rettsstridige handlinger av selve rettsordenens representant, og de peker utvetydig på en tendens. Og denne tendens går ikke engang i retning av å overdrive engstelsen overfor de angrep på vårt lands sikkerhet, som revolusjonsdemonen representerer. En sådan overdrivelse vilde være forståelig og undskyldelig. Den går tvertim i motsatt retning, — går mot dem som har optrådt for å oppklare forbrytelser og beskytte vårt land.

Det er ikke noen annen mulighet for å få denne sak i fornuftige baner, enn at anklagemyndigheten lar aksjonen mot de fem falle og retter hele sin oppmerksomhet på det forbryterske forhold av en revolusjonær utlending som vi har begått den feil å vise gjestevennskap. Hvis det ikke blir ordningen, må saken mot de fem i hvert fall utsettes til Trotskys forhold — og myndighetenes kontroll av det — er bragt på det rene. Og i så fall må aksjonen mot de fem ledes av noen, som ikke har forspilt sitt krav på vårt folks tillit ved tendentiose og rettsstridige forføininger.

Hermann Harris Aall